

1

UKŁAD O REPATRYJACJI

ZAWARTY

MIEDZY

POLSKA

Z JEDNEJ STRONY

A

ROSJA I UKRAINA

Z DRUGIEJ STRONY

W WYKONANIU ARTYKUŁU VII

UMOWY O PRZEDWSTĘPNYCH WARUNKACH POKOJU

Z DNIA 12 PAŹDZIERNIKA 1920 ROKU.

310/
zd. 489 ✓

1

W wykonaniu artykułu VII Umowy o przedwstępnych warunkach pokoju z dnia 12 października 1920 roku niżej podpisani i należycie upełnomocnieni przedstawiciele

RZĄDU

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z jednej strony, oraz

RZĄDÓW

ROSYJSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ
FEDERACYJNEJ REPUBLIKI RAD

i

UKRAIŃSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ
REPUBLIKI RAD

z drugiej strony, stanowią, co następuje:

DZIAŁ I.

PRZEPISY OGÓLNE.

Artykuł I.

Obie układające się strony zobowiązują się natychmiast po podpisaniu Układu niniejszego przystąpić do jaknajrychlejszej repatriacji wszystkich znajdujących się w granicach ich terytoriów zakładników, jeńców cywilnych, osób internowanych, jeńców wojennych, wygnańców, uchodźców i emigrantów.

Artykuł II.

§ 1.

Przez jeńców cywilnych i osoby internowane należy rozumieć :

- 1) Wszystkich znajdujących się na terytorjum jednej z układających się stron obywateli strony drugiej, którzy znajdują się lub znajdowali pod zamknięciem, w areszcie lub pod nadzorem administracyjnym, jak również podlegali lub podlegają innym sądowym albo administracyjnym represjom za przestępstwa polityczne albo państwowe, lub też za przestępstwa na korzyść strony drugiej, również w tym wypadku, gdy represje te są lub były do nich stosowane w celu zapobieżenia wyżej wymienionym przestępstwom.
- 2) Wszystkie osoby, które ulegają represjom w punkcie 1 paragrafu niniejszego wymienionym, a przez władze rosyjskie i ukraińskie uznane zostały za jeńców cywilnych polskich lub przez władze polskie — za jeńców cywilnych rosyjskich lub ukraińskich.
- 3) Zakładników.

§ 2.

Przez jeńców wojennych należy rozumieć kombatantów układających się stron, wziętych do niewoli przez armję strony drugiej na polsko-rosyjsko-ukraińskim froncie, niekombatantów, którzy wchodzili w skład operujących sił zbrojnych i zostali wzięci do niewoli przez armję strony drugiej, wreszcie osoby, wchodzące w skład odrębnych polskich formacji wojskowych i oddziałów, wzięte do niewoli przez armje rosyjsko-ukraińskie również na innych frontach i rozbrojone, oraz internowane przez władze rosyjskie i ukraińskie.

§ 3.

Przez wygnańców i uchodźców należy rozumieć osoby, które przed 1 sierpnia 1914 roku mieszkały na terytorjum jednej

z układających się stron i które znajdują się na terytorjum strony drugiej, a w ciągu wojny światowej 1914—1918 roku, wojny polsko-rosyjsko-ukraińskiej lub wojny domowej opuściły zajęte lub zagrożone przez nieprzyjaciela miejscowości, względnie zostały wysiedlone na mocy rozporządzeń władz wojskowych lub cywilnych.

Do kategorii wygnańców i uchodźców należą również byli jeńcy wojenni wojny światowej, którzy przed 1 sierpnia 1914 roku mieszkali na terytorjum jednej z układających się stron, a znajdują się na terytorjum strony drugiej, jak również byli wojskowi rosyjsko-ukraińscy, którzy znajdują się na terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej, o ile nie zostali wzięci do niewoli przez regularną armję polską.

§ 4.

Przez emigrantów należy rozumieć obywateli jednej z układających się stron, którzy przed 1 sierpnia 1915 roku wskutek prześladowań politycznych, narodowościowych lub religijnych wyemigrowali na terytorjum strony drugiej.

Artykuł III.

Powrót do kraju osób wyżej wyszczególnionych jest dobrowolny, przeto przymus powrotu, pośredni lub bezpośredni, stosowany nie będzie.

Artykuł IV.

Osoby, przeznaczone do wysłania, muszą być zwolnione ze służby po zdaniu spraw służbowych, za wypowiedzeniem w miejscu pracy na miesiąc przed dniem wyjazdu, przyczem zwolnienie od zajęcia powinno nastąpić nie później niż na tydzień przed wyjazdem.

Przy zwolnieniu nastąpić winna wypłata nieuiszczonego lub niezarachowanego zarobku za dokonane prace.

Kontrakty najmu osobistego, umowy dzierżawne oraz wynajmu lokalów i pomieszczeń, zawarte przez osoby powyższe, tracą siłę za miesięcznem wypowiedzeniem przed dniem wyjazdu, bez prawa żądania dla strony drugiej jakiegokolwiek odszkodowania z tego tytułu.

Artykuł V.

Układające się strony zobowiązują się zapewnić dostateczne utrzymanie lub możliwy zarobek wszystkim jeńcom wojennym, jeńcom cywilnym, osobom internowanym i zakładnikom, znajdującym się na ich terytorjach i objętym Układem niniejszym.

Do chwili wydania jeńcy wojenni podlegają dyscyplinie i przepisom, obowiązującym w kraju, w którym znajdują się w niewoli, przyczem strony zobowiązują się zapewnić im należyte warunki utrzymania i bezwarunkowo nie dzielić ich na grupy i kategorie, nieprzewidziane przez prawo i zwyczaje międzynarodowe, z zamiarem postawienia ich w gorsze warunki bytu.

Artykuł VI.

Każda z układających się stron zobowiązuje się zwrócić poniesione przez stronę drugą koszty utrzymania swoich obywateli, wziętych do niewoli w charakterze jeńców wojennych, o ile wy-

datki te nie zostały pokryte pracą jeńców wojennych w przedsiębiorstwach państwowych lub prywatnych. Wypłata uskutecz-
niona zostanie w walucie państwa, które łożyło na utrzymanie jeńca.

Podlegające zwrotowi kosztu utrzymania jeńca wojennego składają się z wartości wydanych jemu racji żywnościowych oraz zasiłków w naturze i gotowiźnie.

Przy wysyłaniu jeńców wojennych zwraca się im ich własne mienie, odebrane im na mocy rozporządzeń władz tego państwa, które wzięło do niewoli, jak również wypłaca się nieuiszczoną jeszcze lub niezarachowaną część ich zarobku.

Artykuł VII.

Osobom, wyszczególnionym w artykule I Układu niniejszego, przysługuje prawo przy powrocie do kraju wywozić ze sobą mienie z uwzględnieniem następujących przepisów:

§ 1.

Wolno wywozić, oprócz bagażu ręcznego, także bagaż, którego waga nie powinna przekraczać 8 pudów dla głowy rodziny, względnie osób pojedynczych, 5 pudów dla każdego członka rodziny i 2 pudów dla dzieci poniżej lat 10.

§ 2.

Oprócz innych przedmiotów wolno wywozić w bagażach:

- 1) Odzież i bieliznę. Z odzieży i obuwia nie więcej niż 2 sztuki, względnie 2 pary każdego rodzaju (futro tylko jedno) oraz z bielizny nie więcej niż 6 zmian na osobę.
- 2) Przedmioty niezbędne w podróży w ilości, nie przekraczającej zwykłego zapotrzebowania w drodze, jak na przykład: poduszki, prześcieradła, kołdry, ręczniki, czajnik i t. p.
- 3) Osobom specjalnych zawodów, jak na przykład: robotnikom, rzemieślnikom, rolnikom, medykom, artystom, uczonym i t. p. pozwala się na wywóz przedmiotów, niezbędnych do wykonywania ich zawodów, ponad przepisaną normę wagi, po każdorazowym specjalnym zgłoszeniu.

§ 3.

Nie wolno wywozić:

- 1) Druków, aktów, dokumentów, fotografii i wszelkiego rodzaju papierów, nie zaopatrzonych znakiem o przejrzeniu ich przez właściwe urzędy.
- 2) Broni i ryszunku wojskowego oraz lornetek polowych.
- 3) Manufaktury, wyrobów kuśnierskich, skórzanych, galanterijnych i innych przedmiotów, przeznaczonych do handlu, a nie do użytku osobistego.
- 4) Produktów żywnościowych w ilości ponad 20 funtów na osobę, w tem nie wolno wywozić mąki lub pieczywa więcej niż 8 funtów, produktów mięsnych 5 funtów, produktów mlecznych 3 funty i 4 funty innych zapasów żywnościowych, w tej liczbie nie więcej niż 1 funt cukru i 1/4 funta herbaty.

- 5) Bydła, koni, nierogacizny i drobiu.

Uchodźcom i wygnańcom, wracającym inną drogą niż koleją żelazną, dozwala się wywozić ich własne bydło, konie, nierogaciznę i drób, wyjąwszy wypadki oczywistej spekulacji.

- 6) Samochodów, motocyklów, rowerów, wszelkiego rodzaju pojazdów, wozów i sani.

Uchodźcom i wygnańcom, wracającym inną drogą niż koleją żelazną, dozwala się wywozić pojazdy, wozy i sanie, gdy stanowią one część ich inwentarza gospodarczego.

- 7) Kruszców szlachetnych nieobrobionych, kamieni szlachetnych nieoprawionych, monet złotych i srebrnych.

- 8) Przedmiotów ze złota i platyny, wagi ponad 16 zołotników każdy, oraz wyrobów ze złota i platyny, przekraczających ogólną wagę 16 zołotników na osobę, i wyrobów ze srebra w wadze, przekraczającej 1 funt na osobę.

Złote i srebrne zegarki i obrączki ślubne, srebrne papierońnice i srebrne damskie woreczki wolno wywozić po jednej sztuce na osobę dorosłą, przyczem wagi tych przedmiotów nie wlicza się do normy, ustalonej punktem niniejszym.

- 9) Biżuterji z kamieni drogocennych (z djamentów, brylantów, szafirów, szmaragdów i rubinów), których ogólna waga przekracza 1 karat. To samo stosuje się do pereł.

- 10) Wszelkiego rodzaju maszyn, części składowych maszyn, przyrządów fizycznych, instrumentów chirurgicznych i muzycznych, z wyjątkiem wymienionych w punkcie 3 § 2 artykułu niniejszego.

Wolno wywozić jedną maszynę do szycia na rodzinę.

- 11) Wyrobów tytoniowych (więcej niż 500 sztuk papierosów lub $\frac{1}{2}$ funta tytoniu na osobę dorosłą powyżej lat 18).

- 12) Mydła, więcej niż 1 kawałek mydła toaletowego na osobę i 1 funt zwyczajnego na rodzinę.

- 13) Pieniędzy papierowych dowolnej emisji powyżej 20 000 rubli z Rosji i Ukrainy i 40 000 marek polskich z Polski — na osobę.

Wywóz kwot, przekraczających tę normę, jest możliwy jedynie za specjalnem pozwoleniem.

- 14) Walut zagranicznych bez specjalnego pozwolenia.

- 15) Papierów procentowych, dywidendowych i obligacyjnych rosyjskich, w tej liczbie emitowanych przez spółki akcyjne i inne, które działały na terytorjum Rosji i Ukrainy. Papiery te mogą być wywożone tylko za specjalnem pozwoleniem. Również za specjalnem pozwoleniem mogą być wywożone weksle, kwity transportowe i warranty.

- 16) Przedmiotów, posiadających wartość artystyczną, lub antyków, na których wywóz nie uzyskano specjalnego pozwolenia.

Artykuł VIII.

Mienie, stanowiące na zasadzie ustaw i przepisów, obowiązujących w państwie wysyłającym, własność osób, wyszczególnionych

14
w artykule I Układu niniejszego, może być bez przeszkód przez nie likwidowane lub pozostawiane na podstawie rzeczonych przepisów.

Co się tyczy przyszłej likwidacji lub przesyłania do kraju wspomnianego w pierwszym ustępie artykułu niniejszego pozostawionego mienia, osobom, wyszczególnionym w artykule I Układu niniejszego, będącym obywatelami państwa, do którego wyjechały, przysługiwać będą te same prawa, które Traktat Pokojowy przyzna optantom.

Artykuł IX.

Osoby, wyjeżdżające na zasadzie Układu niniejszego, zarówno jak ich bagaże są wolne od wszelkich podatków i opłat, związanych z wyjazdem.

DZIAŁ II.

KOMISJE MIESZANE.

Artykuł X.

Celem nadzoru i współdziałania przy wykonaniu Układu niniejszego, przyspieszenia repatriacji i współdziałania przy jej organizacji, a również celem obrony interesów osób, wyszczególnionych w artykule I Układu niniejszego, i niesienia im pomocy — ustanawia się dwie Komisje Mieszane: jedną w Warszawie — dla Rzeczypospolitej Polskiej, a drugą w Moskwie — dla Rosyjskiej Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Rad i Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Rad.

Każda Komisja Mieszana składa się z dwóch Delegacji, wyznaczonych przez odnośne Rządy.

Każda z Delegacji składa się z trzech członków i dwóch zastępców, oraz niezbędnego personelu pomocniczego, nie przewyższającego 30 osób.

Skład osobisty każdej Delegacji i jej personelu pomocniczego będzie komunikowany zawczasu stronie drugiej; jeżeli w przeciągu 10 dni od chwili zakomunikowania nie nastąpi sprzeciw, skład ten uważa się za przyjęty.

Komisje Mieszane winny być zorganizowane nie później niż w miesiąc od dnia podpisania Układu niniejszego.

Artykuł XI.

Komisjom Mieszanym przysługuje prawo delegowania części swego składu i osób personelu pomocniczego dla pracy również w innych miejscowościach; w tym wypadku osoby delegowane działają w charakterze pełnomocników Komisji Mieszanej i przysługuje im prawo komunikowania się bez przeszkód z Komisją Mieszaną i ze swą Delegacją.

Artykuł XII.

Do kompetencji Komisji Mieszanych należy:

- 1) Opracowanie na zasadzie Układu niniejszego instrukcji dla Komisji Mieszanej.

- 2) Ustalenie liczby, miejsca pobytu i pochodzenia osób, wyszczególnionych w artykule I Układu niniejszego, podlegających repatriacji, oraz nadzór nad ich rejestracją.
- 3) Ustalenie dokładnych i zupełnych spisów zmarłych spośród osób, wyszczególnionych w artykule I Układu niniejszego, oraz przedsięwzięcie środków, celem stwierdzenia tożsamości zmarłych spośród wymienionych kategorii.
- 4) Nadzór i kontrola nad prawidłowym wykonaniem Układu niniejszego.
- 5) Opieka niesienie, w miarę konieczności, wszelkiego rodzaju pomocy materialnej osobom, wyszczególnionym w artykule I Układu niniejszego, oraz obrona interesów tych osób w zakresie tegoż Układu.
- 6) Zwiedzanie obozów, więzień, szpitali i innych miejsc, w których znajdują się osoby, wyszczególnione w artykule I Układu niniejszego.
- 7) Współdziałanie celem prawidłowego organizowania i planowego toku repatriacji oraz nadzór nad niemi, a również opracowywanie odpowiednich zarządzeń technicznych.
- 8) Rozważanie i decydowanie oświadczeń i wniosków, zgłaszanych przez każdą z Delegacji do Komisji Mieszanej, lub skierowywanie ich na właściwą drogę.
- 9) Prawo bezpośredniego zwracania się do Rządu i do centralnych organów państwa, w którym działa Komisja, w sprawach zauważonych braków i nieprawidłowości w wykonaniu Układu niniejszego.
- 10) Bezpośrednie przedstawianie odpowiednim władzom centralnym spisów osób, podlegających repatriacji, oraz poprawianie i uzupełnianie tych spisów.
- 11) Wydawanie zawiadomień urzędowych w sprawach repatriacji; zawiadomienia te winny być ogłaszane w prasie z podpisami przewodniczących obu Delegacji i przesyłane do miejsc pobytu osób, podlegających repatriacji.
- 12) Pośrednictwo w przesyłaniu korespondencji zwykłej i pieniężnej, nadawanej z kraju ojczystego na imię osób, wyszczególnionych w artykule I Układu niniejszego, jak również w przesyłaniu korespondencji zwykłej i pieniężnej tych osób do kraju ojczystego — w obydwu wypadkach w granicach obowiązujących w tym względzie ustaw i przepisów.
- 13) Uzyskiwanie i przesyłanie osobom, które wyjechały na zasadzie Układu niniejszego, wypisów z metryk i ksiąg stanu cywilnego, jak również wszelkiego rodzaju dokumentów osobistych.
- 14) Zasięganie i udzielanie informacji w sprawach, wchodzących w zakres kompetencji Komisji Mieszanej, oraz rozważanie wpływających oświadczeń i skarg w sprawach powrotu do kraju ojczystego.

- 9
- 15) Ustalanie rzeczywistych wydatków, poniesionych przez strony na utrzymanie jeńców wojennych, i rzeczywistej wysokości płacy zarobkowej, należnej jeńcom wojennym za pracę przez nich wykonaną w okresie niewoli, jak również niepobranej przez nich albo niezaliczonej płacy zarobkowej — zgodnie z artykułem VI Układu niniejszego.
 - 16) Rozważanie wszystkich innych spraw, dotyczących wykonania Układu niniejszego, a nie przewidzianych przez punkty poprzednie.

Artykuł XIII.

Układające się strony zobowiązują się dostarczyć do rozporządzenia Komisji Mieszanych wszelkich materiałów i niezbędnych środków, które mogą ułatwić im zadanie, jak również pozwolić Komisjom Mieszanym, albo osobom przez nie upoważnionym, na wstęp do obozów, więzień, szpitali i innych miejsc pobytu osób, podlegających repatriacji.

Układające się strony zobowiązują się również zapewnić możliwie szybkie współdziałanie w wykonaniu Układu niniejszego ze strony swoich instytucji państwowych i społecznych oraz organów samorządu.

Artykuł XIV.

Układające się strony zobowiązują się dostarczyć do rozporządzenia Komisji Mieszanych z możliwie największym pośpiechem dokładnych danych o wszystkich znajdujących się na ich terytorjach jeńcach wojennych, jeńcach cywilnych i osobach internowanych, jak również o zakładnikach, gdzie tacy się znajdują.

Artykuł XV.

Członkom Delegacji strony drugiej w Komisjach Mieszanych, jak również ich zastępcom, układające się strony gwarantują prawo nietykalności dyplomatycznej.

Również układające się strony gwarantują powyższym członkom Delegacji, ich zastępcom i całemu personelowi pomocniczemu bezpieczeństwo osobiste oraz bezpieczeństwo niezbędnego mienia urzędowego i prywatnego.

Artykuł XVI.

Delegacjom strony drugiej w Komisjach Mieszanych przysługuje prawo stałego komunikowania się bez przeszkód ze swoimi Rządami za pomocą aparatu Hughes'a, radio, za pomocą kurjerów dyplomatycznych, a również listownie i telegraficznie.

Delegacjom wymienionym przysługuje również prawo korzystania z szyfru i swojej pieczęci urzędowej, przyczem wszystkie listy i przesyłki, tą pieczęcią opieczetowane, jak również listy i przesyłki odnośnych Rządów do swoich Delegacji nie podlegają otwarciu ani cenzurze.

Artykuł XVII.

Do kompetencji Delegacji strony drugiej w Komisjach Mieszanych należy:

- 1) Prawo zaświadczenia (wizowania) spisów osób, wysyłanych do ich państwa na zasadzie Układu niniejszego.
- 2) Zapewnienie opieki i niesienie, w miarę potrzeby, wszelkiego rodzaju materialnej pomocy osobom, wyszczególnionym w artykule I Układu niniejszego, obrona ich interesów w zakresie Układu niniejszego, jak również zasięganie i udzielanie właściwych informacji.

Artykuł XVIII.

Delegacjom strony drugiej w Komisjach Mieszanych przysługuje prawo zakupu z zachowaniem ustaw i przepisów, obowiązujących w kraju, w którego granicach działa Komisja, bądź też dostarczania z kraju ojczystego lub z zagranicy żywności, odzieży, środków leczniczych i t. p. przedmiotów pierwszej potrzeby dla osób, wyszczególnionych w artykule I Układu niniejszego.

Każda z układających się stron dostarcza dla przewozu wyżej wymienionych przedmiotów w granicach swego terytorjum niezbędnych środków przewozu.

Wymienione wyżej przedmioty zakupione albo importowane nie podlegają w żadnym wypadku konfiskacie ani rekwizycji tak przed, jak i po rozdaniu, i są wolne od wszelkich podatków i ceł granicznych, wwozowych, przewozowych i t. p.

Dla przechowywania tych przedmiotów Delegacjom przysługuje prawo otrzymywania, w razie potrzeby, pomieszczeń na składy.

Artykuł XIX.

Delegacjom strony drugiej w Komisjach Mieszanych i personelowi pomocniczemu odnośnie Rządu dostarczają po cenach stałych odpowiednich pomieszczeń dla kancelarii i mieszkań, oraz opału i oświetlenia.

Artykuł XX.

Wszelkie podania, pisma i dokumenty, skierowane do Komisji Mieszanych lub do Delegacji albo też od nich wychodzące, są wolne od poborów stemplowych i innych opłat.

Dział III.

ORGANIZACJA POWROTU DO KRAJU.

Artykuł XXI.

Rejestrację osób, podlegających repatriacji, wyszczególnionych w artykule I Układu niniejszego, i zestawianie spisów transportowych uskuteczniają właściwe urzędy państwa wysyłającego.

Wymienionym osobom przysługuje prawo zwracania się bez przeszkód do Komisji Mieszanej i Delegacji swego Rządu, jak również porozumiewania się z nimi za pośrednictwem poczty i telegrafu na zasadach ogólnopaństwowych.

Artykuł XXII.

Spisy wysyłanych są układane oddzielnie dla każdej kategorii osób, wyszczególnionych w artykule I Układu niniejszego, i powinny zawierać następujące dane:

- 1) Nazwisko, imię i imię ojca.
- 2) Wiek.
- 3) Narodowość.
- 4) Wyznanie.
- 5) Stan rodzinny.
- 6) Miejsce obecnego faktycznego zamieszkania.
- 7) Miejsce stałego zamieszkania w kraju, z wyszczególnieniem gubernji (ziemi), powiatu, gminy (włości), wsi lub miasta.
- 8) Zajęcie.
- 9) Wyszczególnienie dowodów osobistych, stwierdzających prawo powrotu do kraju.
- 10) Uwagi.

Spisy, dotyczące jeńców wojennych, powinny zawierać następujące dane:

- 1) Nazwisko, imię i imię ojca.
- 2) Wiek.
- 3) Miejsce urodzenia albo miejsce stałego zamieszkania w kraju.
- 4) Data i miejsce wzięcia do niewoli.
- 5) Oddział, w którym służył jeńiec wojenny.
- 6) Ranga, szarża, lub zajmowane stanowisko.
- 7) Ostatnie miejsce pobytu w niewoli.
- 8) Czy był skazany w czasie niewoli za przestępstwa kryminalne, za co i kiedy.
- 9) Stan zdrowia.
- 10) Uwagi.

Artykuł XXIII.

Urzędy państwa wysyłającego przedkładają spisy osób wyjeżdżających Komisji Mieszanej, która skierowuje je w dwóch egzemplarzach do Delegacji strony drugiej w celu zaświadczenia (wizowania).

Spisy poświadczone winny być zwrócone przez wymienioną Delegację nie później niż w 20 dni od chwili ich otrzymania.

Niezwrócenie spisów w tym terminie uważa się za zgodę na przyjęcie wymienionych w nich osób.

Delegacjom przysługuje prawo nieprzyjęcia poszczególnych osób z liczby wymienionych w spisach i odmówienia przepuszczenia ich na terytorjum swego państwa, o ile wymienione osoby nie należą do kategorii, ustalonych w artykule I Układu niniejszego. Jednakże wszystkie tego rodzaju wypadki winny być podane do wiadomości Komisji Mieszanej.

Osoby, którym Delegacja odmówiła powrotu, mogą być powtórnie włączone do spisu osób wyjeżdżających, na wniosek teje Delegacji.

Artykuł XXIV.

Wyjeżdżającym na zasadzie Układu niniejszego osobom przysługuje prawo równoczesnego powrotu łącznie z rodziną, przyczem w składzie rodziny mogą wyjechać: żona, jeżeli faktycznie pro-

wadzi z mężem wspólne pożycie, dzieci, matka, lub niezdolny do pracy ojciec, wnuki, dzieci przybrane, wychowawcy, oraz domownicy, o ile z powracającym karmicielem rodziny prowadzą wspólne gospodarstwo domowe.

Artykuł XXV.

Przy repatrjacji uchodźców, wygnańców i emigrantów korzystają, w miarę możliwości, z pierwszeństwa wysłania osoby niezdolne do pracy, wymagające pomocy postronnej, chorzy, inwalidzi, starcy, samotne kobiety i dzieci, osoby korzystające z dobroczynności publicznej, jak również osoby, mające rodzinę na terytorjum strony drugiej.

Z zachowaniem tych warunków repatrjacja zaczyna się od okręgów najbardziej niedogodnych dla osób powracających pod względem żywnościowym, mieszkaniowym i innych warunków bytu.

Artykuł XXVI.

W pierwszych transportach powinni być odesłani jeńcy cywilni, osoby internowane i zakładnicy.

Artykuł XXVII.

Wysyłanie transportów z jeńcami wojennymi zaczyna się przed zorganizowaniem Komisji Mieszanych i w każdym razie nie później niż w 10 dni po podpisaniu Układu niniejszego.

Wysyłanie transportów z pozostałymi kategorjami osób, podlegających repatrjacji, rozpocznie się przy pierwszej możliwości po zorganizowaniu Komisji Mieszanej, nie później jednak niż w dwa tygodnie od dnia zorganizowania Komisji Mieszanej.

Układające się strony zobowiązują się przysyłać do punktów odbiorczych nie mniej niż 4000 ludzi tygodniowo.

Artykuł XXVIII.

Wymianie podlegają wszyscy jeńcy wojenni, zarówno żołnierze, jak i oficerowie, dowódcy i komisarze, w myśl zasady: wszyscy za wszystkich.

Liczba wysyłanych tygodniowo do kraju jeńców wojennych winna wynosić nie mniej niż 1500 jeńców wojennych, przyczem ogólna cyfra repatrjowanych wszystkich kategorji, 4000 ludzi tygodniowo, nie może być w żadnym razie zmniejszona do zupełnego wyczerpania wszystkich kategorji repatrjantów i w razie wyczerpania innych kategorji powinna składać się całkowicie z jeńców wojennych.

Przedewszystkiem winni być wysłani jeńcy wojenni chorzy i inwalidzi, oraz te grupy i kategorje jeńców wojennych, które znajdują się w niewoli w najgorszych warunkach utrzymania.

Artykuł XXIX.

Punktami odbiorczymi są: stacje Stołbce-Kojdanów na linii kolejowej Baranowicze-Mińsk, oraz stacja Zdołbunowo, dla stron obu, na linii kolejowej Równe-Szepietówka.

13

Z obu stron punktów odbiorczych winny być urządzone na koszt odpowiednich Rządów baraki i stacje sanitarno-żywnościowe.

W przyszłości punkty odbiorcze mogą być zmienione i ustalone nowe.

Artykuł XXX.

Wysyłanie do punktów odbiorczych dokonywa się eszelonami albo oddzielnymi wagonami, lecz nie pojedynczo.

Dostarczanie do punktów wyprawiania eszelonów albo wagonów, w zależności od warunków miejscowych, odbywa się według możliwości również grupami lub pojedynczo.

Przewóz ludzi i ich bagaży we wszystkich tych wypadkach w granicach swego terytorjum każda z układających się stron przyjmuje na swój rachunek, zapewniając również należytą pomoc sanitarną i dostateczne wyżywienie w drodze.

Artykuł XXXI.

Przewóz w okresie chłódów odbywa się w wagonach ogrzewanych, chorych zaś i słabych — niezależnie od pory roku — według możliwości w pociągach sanitarnych.

Chorzy na choroby ostro - zakaźne nie mogą być włączani do transportów i podlegają wysłaniu dopiero po wyzdrowieniu.

Artykuł XXXII.

Przy przekazywaniu transportów przedstawiciel państwa wysyłającego doręcza za pokwitowaniem przedstawicielowi państwa odbierającego sporządzony, zgodnie z artykułem XXII Układu niniejszego, spis osób, znajdujących się w transporcie.

Jeżeli transport wysłany jest ze spisem, nie zaświadczoneym przez Delegację państwa odbierającego, wymieniona Delegacja, zgodnie z artykułem XXIII Układu niniejszego, obowiązana jest zawczasu zakomunikować swoim władzom granicznym o przepuszczeniu takiego transportu. Przewodniczący Delegacji państwa wysyłającego czyni odnośną wzmiankę na spisie transportowym.

DZIAŁ IV.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

Artykuł XXXIII.

Towarzystwa Czerwonego Krzyża i ich przedstawiciele, którzy obecnie zajmują się niesieniem pomocy i opieki osobom, wyszczególnionym w artykule I Układu niniejszego, zachowują swe pełno-

mocnictwa do chwili rozpoczęcia prac Komisji Mieszanych; repatrjacja, do chwili utworzenia Komisji Mieszanych, odbywa się również przy ich pomocy.

Artykuł XXXIV.

Obie układające się strony zobowiązują się niezwłocznie po podpisaniu Układu niniejszego wydać odpowiednie rozporządzenia o zawieszeniu postępowania sądowego, administracyjnego, dyscyplinarnego, oraz wszelkiego innego, wszczętego w stosunku do jeńców cywilnych, osób internowanych, zakładników, wygnańców, emigrantów, jeńców wojennych, jak również o natychmiastowym wstrzymaniu wykonania kar, wymierzonych przeciwko tym osobom na jakiegokolwiek drodze.

Wstrzymanie wykonania kar może nie powodować wypuszczenia na wolność; w tym jednak wypadku osoby te winny być natychmiast wydane władzom ich państwa, wraz ze wszystkimi aktami.

Jeżeli jednak dana osoba oświadczy, iż nie życzy sobie powrotu do ojczyzny lub władze ojczyste nie zgodzą się na jej przyjęcie, osoba ta może być ponownie pozbawiona wolności.

Artykuł XXXV.

Układające się strony zgadzają się, że wszystkie kwestje, związane z repatrjacją osób, wyszczególnionych w artykule I Układu niniejszego, załatwiane będą na zasadzie Układu niniejszego, o ile Traktat Pokojowy nie będzie stanowił inaczej.

Artykuł XXXVI.

Układ niniejszy będzie podany przez obie układające się strony do wiadomości publicznej w terminie dwutygodniowym od daty podpisania.

Artykuł XXXVII.

Układ niniejszy sporządzony zostaje w języku polskim rosyjskim i ukraińskim w trzech egzemplarzach.

Przy interpretacji układu wszystkie trzy teksty będą uważane za autentyczne.

Artykuł XXXVIII.

Układ niniejszy, jako zawarty w wykonaniu artykułu VII ratyfikowanej Umowy o przedwstępnych warunkach pokoju z dnia 12 października 1920 roku, nie podlega ratyfikacji i otrzymuje moc obowiązującą z chwilą podpisania.

Na dowód czego pełnomocnicy obu stron podpisali własnoręcznie Układ niniejszy.

RYGA, dnia dwudziestego czwartego lutego tysiąc dziewięćset dwudziestego pierwszego roku.

(—) *Jan Dąbski.*

(—) *Stanisław Kauzik.*

(—) *Edward Lechowicz.*

(—) *Henryk Strasburger.*

(—) *Leon Wasilewski.*

(—) *A. Иоффе.*

(—) *Я. Ганецкий.*

(—) *Э. Квинг.*

(—) *Л. Оболенский.*

PROTOKUŁ DODATKOWY DO UKŁADU O REPATRJACJI.

W uzupełnieniu podpisanego w dniu dzisiejszym Układu o Repatrjacji układające się strony postanowiły, co następuje:

§ 1.

Strony uznają za właściwe i zgadzają się uskutecznić poza masową repatrjacją również personalną wymianę osób, które na to wyrażą swą zgodę i na których wydaniu stronom specjalnie zależy. Osoby te będą odsyłane poza kolejną niezależnie od tego, czy są obywatelami państwa, które żąda ich wydania.

Organizacja indywidualnego powrotu należy do Komisji Mieszanych. Wymiana odbywa się według list na podstawie każdorazowego porozumienia się stron w tych Komisjach.

Strony zobowiązują się nie czynić żadnych przeszkód Komisjom Mieszanym i Delegacjom przy otrzymywaniu niezbędnych wiadomości celem sporządzania spisów i okażą im jaknajdalej idącą pomoc, zastrzegając w tym zakresie dla nich wszystkie prawa, przyznane Komisjom Mieszanym i Delegacjom w Układzie o Repatrjacji.

§ 2.

Za wygnańców i uchodźców w znaczeniu § 3 artykułu II Układu o Repatrjacji nie będą w żadnym wypadku uważane osoby, które w okresie rządów carskich wyłącznie z tytułu swego urzędowego stanowiska (wojskowi, urzędnicy cywilni i wojskowi) mieszkaly na terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 3.

Powrót do kraju osób, wyszczególnionych w Układzie o Repatrjacji, nie będzie uzależniony od wykonania lub niewykonania przez nie prawa opcji.

§ 4.

Protokół niniejszy stanowi część składową Układu o Repatrjacji.

Na dowód czego pełnomocnicy obu stron podpisali własnoręcznie niniejszy protokół dodatkowy.

RYGA, dnia 24 lutego 1921 roku.

(—) *Jan Dąbski.*

(—) *A. Иоффе.*

(—) *Stanisław Kauzik.*

(—) *Я. Ганецкий.*

(—) *Edward Lechowicz.*

(—) *Э. Квинг.*

(—) *Henryk Strasburger.*

(—) *Л. Оболенский.*

(—) *Leon Wasilewski.*

